

O-ryhmän antologia

Jaakko Kiander
Tutkimusprofessori

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

*Antti Suvanto ja Jyrki Vesikansa
(toim.): O-ryhmä. Modernismi
taloustieteessä ja talouspolitiikassa.
Kansantaloudellinen Yhdistys ja
Gaudeamus: Helsinki 2002. 315 s.*

Kansantaloudellinen yhdistys ja Gaudeamus julkaisivat viime vuonna *Antti Suvannon* ja *Jyrki Vesikansan* toimittaman kirjan *O-ryhmä. Modernismi taloustieteessä ja talouspolitiikassa*. Suvannon ja Vesikansan toimittamaa kirjaa suomalaisessa taloustieteessä ja talouspolitiikassa voimakkaasti vaikuttaneesta o-ryhmästä voi hyvin pitää ryhmän antologiana. Se sisältää ryhmän jäsenten aiemmin julkaistujen kirjoitusten lisäksi biografisia katsauksia, muistelmia ja jälkikäteisarvioita. O-ryhmän merkitystä luonnehditaan kirjassa niin, että se toi modernismin suomalaiseen taloustieteeseen, ja osin ehkä jopa talouspolitiikkaankin. Arviota voi pitää oikeaan osuneena.

O-ryhmä muodostui 1950-luvun lopulla nuorista taloustieteilijöistä (enimmäkseen 1920-luvulla syntyneistä), jotka toimivat Suomen Pankin ja Tilastokeskuksen piirissä, ja joiden joko etu- tai sukunimi päättyi o-kirjaimen: *Jouko Paunio*, *Mauno Koivisto*, *Jussi Linnamo*, *Olavi Niitamo*, *Erkki Laatto* ja *Jaakko Railo* sekä *Timo Helelä* ja *Jaakko Lassila*. Lisäksi ryhmään kuuluivat *Pentti Viita* ja *Lauri Korpelainen*, joiden nimet eivät pääty o-kirjai-

meen. Koivisto ei myöskään koulutuksensa puolesta ollut ekonomisti vaan talous- ja yhteiskuntapolitiikasta ja tieteenfilosofiasta kiinnostunut laaja-alainen sosiologi, joka erinäisten sattumusten kautta oli päätenyt säästöpankin johtajaksi ja talouspoliittiseksi vaikuttajaksi.

O-ryhmän synty ja aktiivivaihe – tai kuten Linnamo ja Paunio sanovat, *Sturm und Drang*-vaihe – osui 1960-luvun alkuun, aikaan, jolloin modernismi levisi muuallekin suomalaiseen kulttuuriin ja tieteeseen. Vanhakantaiset tieteenkäsitykset saivat väistyä uuden, empiirisyttöä ja mitattavuutta korostavan amerikkalaisen yhteiskuntatieteen mallin tieltä. Suomi oli tässäkin kehityksessä runsaasti Ruotsia ja muita läntisempiä maita jäljessä, mutta onneksentään selvästi itäisempiä maita edellä. Vanhat käsitykset ja konventiot eivät kuitenkaan väistyneet itsestään. Sodanjälkeinen 1950-luku näyttäytyi monelle ryhmäläiselle 'pysähtyneisyyden aikana', jolloin suomalainen taloustiede jäi yhä kauemmaksi tieteen eturintamasta. Lähinnä tämä johtui siitä, että alan professuurit olivat niukkoja ja nekin vanhan koulun edustajien eli keisariajan Saksasta lähtöisin ole-

van historiallis-sosiaalipoliittisen koulukunnan käsissä.

Yliopistotutkimuksen juututtua pysähtyneisyyteen oli nuorten vihaisten miesten etsittävä muita kanavia uudistuspyrkimyksilleen. Keskeinen asema tässä uudistusprosessissa oli Suomen Pankin tutkimuslaitoksella ja Jouko Pauniolla, joka määrätietoisesti rakensi kansainvälisiä yhteyksiä. Oli onnekasta, että keskuspankilla oli tuolloin mahdollisuuksia ja halukkuutta sponsoroida tutkimusta tällä tavoin.

Käsillä olevaan kirjaan on koottu kultakin o-ryhmän jäseneltä kirjoitus tai kaksi. Toinen kirjoitus on tyyppillisesti ryhmän aktiivijalta 1950-luvulta tai 1960-luvun alusta, ja toinen, yleensä lyhyempi kirjoitus myöhemmiltä ajoilta. Tämän lisäksi Jyrki Vesikansa on laatinut kirjassa esitellyistä ryhmäläisistä hyvät pienoiselämäkerrat ja Jouko Paunio lyhyitä katsauksia tutkimusprofiileihin.

Kirjan aloittaa Linnamon ja Paunion kirjoittama laaja johdantoartikkeli ”O-ryhmän vaiheet ja ideat – keskipitkä oppimäärä varttuneille lukijoille”. Kirja esittelee ryhmän jäsenet, heidän uraansa ja tieteellistä tuotantoaan, sekä valottaa muutenkin onnistuneella tavalla ryhmän toimintaa ja toimintaympäristöä. Nimestään huolimatta artikkeli sopii hyvin myös vähemmän varttuneillekin lukijoille kuten myös suomalaisen yhteiskunnan kehityksestä kiinnostuneille opiskelijoille.

O-ryhmäläiset esitellään johdannon jälkeen aakkosten mukaisessa järjestyksessä: Timo Helelä, Mauno Koivisto, Lauri Korpelainen, Erkki Laatto, Jaakko Lassila, Jussi Linnamo, Olavi Niitamo, Jouko Paunio, Jaakko Railo ja Pentti Viita.

Useilta ryhmän jäseniltä on kirjaan poimitu aiemmin (useimmiten Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa) julkaistu artikkeli tai kir-

joitus. Niiden teemoina ovat inflaatio (Helelä, KAK 1961), tulopolitiikka (Helelän ja Paunion muistio talousneuvostolle vuodelta 1965), kiinteähintaiset kansantulolaskelmat (Korpelainen, tilastokatsauksia 1958), pankkikilpailu (Koivisto, KAK 1962), rahan kysyntä (Laatto & Paunio, KAK 1955), tuotannon vaihtelujen erilaiset komponentit (Linnamo & Niitamo, KAK 1956), tuotantofunktio (Niitamo, KAK 1955), kansantulolaskelmat hyvinvoinnin indikaattoreina (Paunio, Suomen Pankki 1957) sekä taloustieteen metodologiset kysymykset (Railo, Ajan kirja 1950 ja KAK 1961).

Mauno Koiviston analyysi pankkikilpailusta säädellyillä rahamarkkinoilla oli oivaltava ja oikeaan osunut esitys aiheesta, johon palattiin uudelleen vasta 1990-luvun pankkikriisissä. On kiintoisaa, että Koivisto, joka ei ollut ekonomisti, kirjoitti hyvän esseen toimialan taloustieteestä. Railon pohdiskeleva katsaus KAK:ssa käsittelee taas Andreas Papandreun – josta myöhemmin tuli Kreikan pääministeri – tuoreehkon (1958) kirjan ajatuksia taloustieteen luonteesta.

Näiden O-ryhmän aktiivikauteen liittyvien ja hyvin ryhmän loogis-empiristiseen tieteenfilosofiseen ohjelmaan ja neoklassisen taloustieteen valtavirtaan sopivien ’alkuperäisartikkelien’ lisäksi kirjassa on mukana ryhmäläisten tuoreempia kontribuutioita.

Koiviston myöhempää tuotantoa edustaa vuonna 1996 pidetty esitelmä rahamarkkinoiden vapautuksesta. Jussi Linnamo on kirjoittanut laajan ja mielenkiintoisen katsauksen osakasarvokapitalismista. Lauri Korpelaisen tuotantoa on lievää kohua aiheuttanut ehdotus työttömyysturvan uudistamisesta lamavuodelta 1992, Erkki Laatolta esitelmä aluepolitiikasta vuodelta 1988 ja Pentti Viidalta katsaus suomalaisen teollisuuspolitiikkaan. Jaakko Lassila

on kirjoittanut lyhyen mutta kiintoisan pohdinnan kotimaisen omistajuuden merkityksestä, aiheesta, jota voisi analysoida enemmänkin. Ryhmän henkisen johtajan Jouko Paunion uudempiä ajatuksia luodataan Seija Parviaisen vuonna 1999 tekemässä haastattelussa, jossa Paunio jatkaa kameralismin kritiikkiään.

Kirjan päättää Jukka Pekkarisen ja Antti Suvannon kirjoittama epilogi, jossa arvioidaan O-ryhmän perintöä. Epilogissa samoin kuin muissakin kirjan puheenvuoroissa korostuu se, että O-ryhmä edusti tieteen modernismia, ja että siihen kuuluivat olennaisina osina usko ilmiöiden kuten taloudellisen käyttäytymisen mitattavuuteen ja talouden hallintaan ja ohjaukseen tutkimukseen tukeutuvan rationaalisen politiikan avulla. Aikojen saatossa tämä usko näyttää monen O-ryhmäläisen kohdalla rapautuneen, ei vähimmin 90-luvun talouskriisin seurauksena, kuten tuli esiin kirjan julkistamisminäarin keskusteluissa. Nyt tuloksena tuntuu olevan jo ehkä liioiteltuakin pessimismää, ikään kuin kaikki talouden keskeiset riippuvuudet olisivat yhtäkkiä kadonneet (näinhän

ei ole käynyt; hinta-, substituutio- ja tulovaikutukset toiminevat edelleen). Tässä suhteessa voisi olla hyvä palata takaisin O-ryhmää innoittaneeseen rakentavaan ja tavoitteelliseen tutkimuseetokseen.

O-ryhmästä huolimatta järkipärisen modernismin voittokulku jäi 1960- ja 1970-lukujen Suomessa valitettavan heikoksi vähemmistövirtaukseksi, koska jo 60-luvun loppupuolella yhteiskuntatieteitä alkoi dominoida dogmaattinen vulgäärimarxilaisuus. Ehkä kuitenkin O-ryhmän ansiota oli se, että taloustiede ehti ankkuroitua aiempaa kiinteämmin vankaan teoreettiseen perustaan ja empirisiin.

Eräällä tavalla lähes kaikki nykyisin ekonomisteina toimivat suomalaiset ovat O-ryhmän perillisiä. Jouko Paunio ja Olavi Niitamon ansiosta O-ryhmälle muodostui vähitellen sankka oppilaiden joukko, joka on jatkanut eteenpäin tieteen kivikkoisella tiellä. Suomalaisen kansantaloustieteen merkittävä kasvu ja kansainvälistyminen on vähitellen toteuttanut O-ryhmän tieteellistä visiota. □